4. Міщик Л. І. Формування гендерної рівності майбутніх соціальних педагогів в умовах соціального партнерства «факультет-громадська організація» : монографія / Л. І. Міщик, Т. П. Голованова, В. В. Васильєва. – Запоріжжя : Просвіта, 2006. – 220 с.
5. Синякова В. Б. Соціально-педагогічний супровід процесу ґендерної соціалізації дівчат-підлітків з неповних родин : методичні рекомендації / В. Б. Синякова ; [під ред. доц. Л. М. Вольнової]. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 64 с.
6. Knab D. Schule der Gleichberechtigung / D. Knab // Frau und Mann zwischen Tradition und Emanzipation. – Stuttgart ; Berlin ; Koln : Kohlhammer, 1993. – 212 p.

Л.І.Дябел,
НПУ імені М.П.Драгоманова

УДК 37.035:31662

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕРТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ЇХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Анотація

В статті розглядається система цінностей студентської молоді і особливості формування їх в процесі соціалізації.

Ключові слова: соціалізація, студентська молодь, цінності, формування особистості.

Аннотация

В статье рассматривается система ценностей студенческой молодежи и особенности формирования их в процессе социализации.

Ключевые слова: социализация, студенческая молодежь, ценности, формирование личности.

Annotation

In the article the system of values of student's youth and feature of their formation in the course of socialization is considered.

Keywords: socialization, student's youth, values, forming of personality.

Система ціннісного світу молоді за умов розбудови нового українського суспільства формується під впливом глобальної зміни ієрархії загальнолюдських ціннісних орієнтацій. Трансформація суспільного життя вивела на перші місця цінності особистого рівня, які забезпечують власні потреби та комфортне самопочуття.

Тому проблеми формування ціннісних орієнтацій та культурних потреб, ствердження духовних і моральних засад у молодіжному середовищі надзвичайно актуальні для українського суспільства. Оскільки засвоєння людиною певних світоглядних орієнтацій та життєвих настанов відбувається здебільшого у молодому віці, звичайно з набуттям життєвого досвіду коригуються ціннісні настанови, однак підвалини політичних, моральних, культурних пріоритетів, система світоглядних цінностей та орієнтирів засвоюється людиною саме у юнацтві як наслідок процесу соціалізації.

Отже, рівень духовності та моралі, культурні запити та потреби сучасної молоді є одним з найбільш вагомих соціокультурних характеристик українського суспільства, а перспективи їх розвитку вирішальною мірою визначатимуть майбутнє України [4]. І, як зазначає А.О. Ярошенко, саме система освіти, освітні заклади є тими "спеціальними інститутами соціалізації, через які суспільство може і повинно проводити свої цінності"[7].

Тому метою нашої статті є виявлення особливостей щодо формування соціокультурних цінностей студентів як невід'ємної умови їх соціалізації під час навчання та життєдіяльності у закладах освіти.

Даним питанням, а саме, дослідженням ціннісної системи виховання молоді, займались А.Й. Капська, Н.Ф. Головатий, В.Г. Городяненко, В.Т. Циба, А.О. Ярошенко.

Ієрархія цінностей, якої дотримується особистість, повинна збігатися із цінностями груп, у межах яких вона живе та діє [5]. Іншими словами, існує залежність між цінностями особистості студента окремо та академічної групи в цілому, тобто їх співпадіння чи протистояння. Так, на нашу думку, чим більше буде співпадати ціннісна система особистості із цінностями академічної групи, університету, тим швидше буде відбуватися засвоєння тих норм та правил поведінки, прийнятих у тому чи іншому вищому навчальному закладі.

Змістову основу виховання особистості становлять такі цінності:

- трансцендентні (віра, надія, любов, провина тощо);
- соціоцентричні (свобода, рівність, творчість, гуманність, солідарність, злагода тощо);
- антропоцентричні (самореалізація, автономність, користь, щирість, індивідуальність).

Вибір цінностей залежить від потреб та інтересів студента, але вони повинні мати доступ до них. При цьому буде актуальним альтернативне самовизначення у виборі мети та сутності життя, що обумовлено онтогенетичним розвитком особистості.

Слід також відмітити, що соціалізація студентів має узгоджуватись із окремими принципами педагогіки особистості:

- визнання самоцінності особистості у визначенні цілей її виховання;
- індивідуальний підхід як підтримка морального становлення особистості;
- єдність поваги й довіри до особистості та вимогливості до неї;
- єдність свободи вибору та відповідальності особистості;
- єдність прав і обов'язків особистості;
- виховання як стимулювання внутрішнього життя особистості (за М. Красовицьким) [2].

Ціннісні системи базуються на соціальних нормах, які в свою чергу є вимогами до діяльності і відносин індивідів у певних умовах організації будь-якого суспільства. Іншими словами, вони очікують схвалену поведінку особистості, а саме: сприйняття, розуміння поставлених завдань, виконання своїх обов'язків, дотримання правил як стандартів поведінки, співпраці самих студентів та їх взаємодія із педагогічним колективом у рамках педагогічного університету. Відповідно до цих вимог обов'язком педагога є відповідальність

за якість знань, які має отримати студент, необхідність бути взірцем для студентів. Спрямованість особистості на ті чи інші цінності утворюють ціннісні орієнтації. Вони є найбільш гнучкими, передбачають вільний вибір, і відповідно, різнобічне урахування індивідуальних інтересів та потреб студентства, форма включення суспільних цінностей в механізми діяльності та поведінки особистості [1]. В основі їх формування лежать знання норм та принципів, цінностей, ідеалів, перетворення останніх в особистісні якості.

Досліджуючи значення ціннісних орієнтацій, соціологічна теорія застосовує два підходи щодо особистості: соціологічний (ставлення індивіда до соціальної дійсності внаслідок взаємодії з нею – життєва позиція); діяльнісний (особистість розглядається в єдності її позицій та дій) - тут позиція особистості є цілісним виявом як внутрішніх рушійних сил, так і моделей поведінки. Вона реалізується за допомогою певних психологічних установок, емоційних відношень, переконань, звичок тощо. Ці структури визначають діяльність людини, соціальну поведінку, однак вони залежать від зовнішніх умов, які впливають на внутрішні орієнтації. Тому існує постійна суперечність між активністю особистості і мотиваціями.

З точки зору рольової теорії особистості соціальна поведінка характеризується двома основними поняттями: соціальний статус та соціальна роль. Соціальний статус – це позиція в соціальній системі, пов'язана з належністю до певної соціальної групи чи спільноти, сукупність її соціальних ролей та якість і ступінь її виконання [5]. Він передбачає права та обов'язки, визначає конкретне місце, яке займає індивід у соціальній системі. Соціальний статус відображається як у загальній поведінці, образі (одязі, соціальній та професійній приналежності тощо), так і у внутрішній позиції (установках, ціннісних орієнтаціях, мотиваціях).

Соціальна роль – це сукупність дій, що виконує людина, яка займає певний соціальний статус у соціальній системі. Ролі визначаються насамперед тим, чого очікують від особистості інші.

Орієнтації, за допомогою яких людина зіставляє себе зі світом, складає її соціальний характер. Становлення характеру забезпечує соціально схвалену поведінку, що є основою пристосування особистості студента до нових умов, нової діяльності.

Необхідним компонентом формування орієнтацій є ціннісні ставлення, які виражаються в ціннісній установці. Усвідомленні студентом соціальні установки складають мотив його діяльності, який перетворює установки в активну діяльність, дає змогу студенту зіставити конкретні ситуації з системою цінностей, якими він керується в поведінці.

Оскільки соціалізація студентської молоді є цілеспрямованим процесом і має певну мету, то засобом її досягнення є ідеал, цінність якого для студента і є бачення свого майбутнього (перш за все професійного), наближення до досконалості. Водночас, кожна окремо і всі разом потреби, інтереси і цінності взаємодіють із соціальною ситуацією. Остання у вигляді соціально-економічних, соціально-політичних, соціокультурних факторів впливає на зміст різних сфер діяльності, на норми і вдосконалення данного соціального середовища тощо.

Методологічні підходи до вивчення процесу соціалізації, її структури цінностей, потреб та соціальних проблем на сучасному етапі полягають у тому, що:

- ✓ молодіжне покоління необхідно розглядати в контексті конкретних соціальних умов та особливостей соціального середовища, усвідомлюючи їх динамічність;
- ✓ поруч з загальними молодіжними проблемами виокремлювати ті, що притаманні саме цій специфічній соціально-демографічній групі відповідно до ролі і статусу в суспільстві;
- ✓ диференційований підхід до різних груп молоді має відбиватися на всіх етапах соціальних досліджень – від розробки програм і формування гіпотез до формування гіпотез узагальнюючих висновків і рекомендацій;
- ✓ потрібно забезпечити суб'єкт-суб'єктний підхід у вивченні взаємозв'язків між молоддю та суспільством, молоддю та різноманітними інститутами соціалізації, молоддю та іншими соціальними групами [3].

Для задоволення власних потреб як стратегічних життєвих цілей особистість намагається формувати багатоцільову полімотиваційну соціальну програму діяльності, пропускаючи мотив через фільтр закріплених у свідомості ціннісних соціальних настанов. Можна сказати, що комплекс життєвих цінностей щодо задоволення потреб визначає стратегію діяльності, тоді як система мотивів – її тактику [6]. Прояв незадоволення соціальних потреб студентів при перебуванні в новому соціальному мікросередовищі, як виявилося, полягає у недостатньому врахуванні педагогами вищої школи їх індивідуальних особливостей, у слабких міжособистісних зв’язках, у недостатньому формуванні навчально-мотиваційної сфери, у відсутності інформаційного забезпечення для достатнього рівня адаптивності студентів.

За результатами соціологічних досліджень, здійснених Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Державним інститутом розвитку сімейної та молодіжної політики у системі ціннісних переваг і орієнтацій сучасної української молоді безперечну першість посідають цінності мікрорівня (сім’я, родичі, кохана людина, друзі). Тобто, у молодих людей формується якісно нове сприйняття навколишнього світу крізь призму насамперед особистих інтересів.

Толерантне ставлення як готовність визнавати, приймати поведінку, переконання і погляди інших людей, які відрізняються від власних, при цьому навіть втому випадку, коли ці переконання чи погляди тобою не розділяються і не схвалюються — характерні для досить малої частини молодих людей, які характеризуються відкритістю до інших людей. Решта молоді схильна до певної поміркованості й самодостатності, а також байдужості і замкнутості. Поширення, інтеріоризація таких цінностей, як готовність розуміти інших, враховувати їх інтереси, довіряти їм потребує комплексу заходів з боку соціальних інститутів[4].

У ході нашого дослідження було виділено три основні групи студентської молоді залежно від їхніх суб’єктивних орієнтацій, інтересів, цінностей у плані освіти і соціалізації.

До першої групи можна віднести студентів, котрі орієнтуються на освіту як на найважливішу складову їхньої професійної самореалізації, а також як на можливість самоствердитись і посилити свою соціально значущу роль у соціумі.

До другої групи ми відносимо студентів, які орієнтуються на отримання базової вищої освіти, тому ставлення у них до життєдіяльності у вищому навчальному закладі дещо інше: вона є для них як можлива стартова сходинка для того, щоб у майбутньому зробити спробу організувати свою справу, використовуючи здобуті знання, навички соціальної поведінки, комунікабельності тощо. Вони розуміють, що освіта потрібна, але до своєї обраної професії ставляться менш зацікавлено, ніж перша група студентів.

До третьої групи ми відносимо студентів, яких можна назвати як таких, що не визначилися. У їхніх оцінках, позиціях відсутня ясність і спрямованість, притаманна для перших двох груп. Можливо, ця група студентів ще не визначилась і їх самовизначення відбудеться пізніше.

Отже, ціннісні пріоритети молоді змінюються під впливом економічних, соціальних, культурних чинників. Необхідно відмітити посилення вітальних цінностей, що складають основу ціннісної свідомості молодих людей України. Наразі саме матеріальний добробут, власне здоров'я та здоров'я найближчого оточення і сім'я — основні складові ціннісної основи молодої людини. Для молоді характерна орієнтація на цінності освітнього зростання та фахового визначення, які є досить природними та навіть у кризовий період не втрачають актуальності. Можливо, саме за допомогою якісної освіти та набуття кваліфікації молоді люди вбачають можливість реалізувати вітальні цінності.

Орієнтація на цінності демократичного суспільства — можливість критики та демократичного контролю рішень владних структур, можливість висловлювання своїх думок з політичних та інших питань, можливість підприємницької ініціативи — присутня на досить високому рівні в ціннісній структурі молоді. Слід зазначити, що у період розбудови нашої країни не отримали належного рівня оцінки особистісний розвиток й культурне зростання. Втім, домінанта саме вітальних соціокультурних цінностей є природною з огляду на те, що без їх реалізації дуже важко очікувати суттєвих зрушень у структурі соціальних та демократичних цінностей. Виявлені домінантні вітальні цінності молоді цілком логічно залежать від утилітарних та прагматичних потреб та інтересів, тісно пов'язані з ними, що зумовлюється досить важкою життєвою ситуацією.

Тому соціокультурні цінності не вітальної орієнтації опиняються на периферії ціннісної свідомості. І це не може не впливати на формування певного типу ціннісних орієнтацій як домінантного: мається на увазі насамперед *матеріалістичний тип соціокультурних цінностей [4]*.

Досліджена нами проблема щодо формування ціннісних орієнтацій та культурних потреб студентів у процесі їх соціалізації в умовах закладів освіти має ряд особливостей, а саме:

- врахування індивідуальних відмінностей ціннісної системи кожного окремого студента із системою норм, цінностей та інтересів колективу академічної групи, відповідно і вищого навчального закладу;

- збереження автономності особистості студента-першокурсника, але разом з цим врахування інтересів колективу;
- дотримання гуманності, щирості відносин членів колективу академічної групи та їх солідарності;
- формування відповідальності та дотримання норм і правил соціально схваленої поведінки, прийнятих у даному соціальному середовищі (група, університет);
- формування цінностей самореалізації та індивідуальної неповторності кожної особистості.

Література

1. Головатий Н.Ф. Соціологія молодежи: Курс лекций. – К.: МАУП, 1999. – 224 с.
2. Красовицький Михайло. Про модель принципів виховання // Шлях освіти. – 2002. - № 3. – С.7-11.
3. Молодь України у дзеркалі соціології / За заг. ред. О. Балакірєвої і О. Яременка. - К.: УІСД, 2001. – 210 с.
4. Молодь в умовах становлення Незалежної України (1991-2001 роки): щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні/Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики;[редкол.: О.В.Бєлишев (голова) та ін.]. – Київ., 2011. – 316с.
5. Соціологія. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією В.Г. Городяненка. – К.: Видавничий центр. „Академія”, 1999. – 384 с.
6. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід(соціально-психологічний аналіз): навчальний посібник – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
7. Ярошенко А.О. Ціннісний дискурс освіти: Монографія. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 156 с.

Г. М. Олійник,
НПУ імені М.П.Драгоманова

УДК 378.124

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ

Анотація

У статті проаналізовано поняття «освіта», «дозвілля», «освітньо-дозвіллєва діяльність», розкрито різні види і форми дозвіллєвої діяльності, визначено основні методи організації освітньо-дозвіллєвої діяльності.Охарактеризовано учнів 5-7 класів як суб’єктів освітньо-дозвіллєвої діяльності

Ключові слова: освіта, дозвілля, освітньо-дозвіллєва діяльність, соціальний педагог, учні 5-7 класів.

Аннотация

В статье проанализировано понятие "образование", "досуг", " образовательно-досуговой деятельности", раскрыты разные виды и формы досуговой деятельности, определены основные методы организации образовательно-досуговой деятельности.